

Studii
și
cercetări
LINGVISTICE

ACADEMIA
ROMÂNĂ

BUCUREȘTI 5
Calea 13 Septembrie nr. 13

2 – LX – 2009
iulie – decembrie

APAR
2 NUMERE PE AN

SUMAR

ANCA COSĂCEANU, De l'usage électoral des déictiques: les personnes (p. 143-153)

Despre folosirea electorală a deicticelor personale

Rezumat

Articolul abordează funcționarea deicticelor personale în sloganele electorale privite ca formă particulară de manifestare a discursivității politice. Sloganele din timpul campaniei parlamentare din noiembrie 2008 ale principalelor trei partide politice românești sunt examinate din punctul de vedere al cadrului enunțativ în care se inserează, al constrângerilor de natură spațio-temporală, informațională și de argumentare. Sunt relevate particularitățile pragmatice și retorice ale funcționării deicticelor personale: omniprezența lui TU și implicațiile sale asupra corelației de subiectivitate, funcționarea specifică a raportului NOI – VOI, atragerea în câmpul deictic a lui EI și referențializările multiple pe care le face posibile, tranziția de la etosul partidelor către etosul candidaților și cazurile de „mixitate argumentativă” logos-etos-patos. În concluzii se evidențiază caracterul puternic „ancorat”, deictizat al discursului sloganelor, apelul la o retorică pur enunțativă, specifică unei epoci de accentuată personalizare a politicii, dar care poate avea drept revers ocultarea mesajului politic în favoarea simplei medieri între instanța politică și instanța civică.

ADRIANA COSTĂCHESCU, L'adverbe spatial *ici* entre déixis, anaphore et cataphore (p. 155-165)

JANETA DRĂGHICESCU, *Apoi = Puis* – statut et fonctionnement discursif (p. 167-177)

ROM. APOI = FR. PUIS – STATUT ȘI FUNCȚIONARE ÎN DISCURS

Rezumat

Prezentul articol este consacrat analizei statutului și funcționării în discurs a adverbilor rom. APOI și fr. PUIS. Înscriindu-se în seria adverbilor care marchează ordinea temporală a enunțurilor, respectiv *pe urmă, după aceea, în sfârșit, și* – fr. *ensuite, après (quoi), enfin, et*, APOI și PUIS se individualizează prin următoarele caracteristici: au statut de conectori specifici pentru marcarea ordinii progresive; se opun, ca forme ce conțin indicatori direcționali forte, formelor temporale și relațiilor de cauzalitate dintre procese, care au statut de indicatori direcționali slabi pentru interpretarea ordinii temporale; evocă un interval relativ mic care separă cele două enunțuri înscrise în discurs în relație de succesiune; contribuie la realizarea

coerenței discursului. APOI prezintă o mai mare mobilitate în frază decât eteronimul francez PUIS.

ISABEL MARGARIDA DUARTE, *La dimension modale de cá et lá en portugais* (p. 179-195)

Dimensiunea modală a particulelor portugheze cá et lá

Rezumat

Particulele modale ptg. *cá* și *lá*, foarte frecvente în limba vorbită, păstrează în funcționarea lor pragmatică trăsături care sunt datorate originii spațiale. Au uneori sensuri apropiate adverbelor de loc *cá* ‘aici’ și *lá* ‘acolo’, dar mult mai diversificate și mai greu de identificat. De la dimensiunea strict spațială, aceste particule modalizează enunțurile și delimitează teritorii ale unor subiectivități subtile (*cá*, pentru persoana I, iar *lá* – pentru persoana a III-a) pe care articolul încearcă să le descrie. Scriitorul José Cardoso Pires le utilizează din belșug într-unul dintre romanele sale, acolo unde utilizează un stil apropiat oralului cotidian și familiar. Analiza urmărește particulele modale *cá* și *lá* în romanul *Balada da Praia dos Cães*, dar observațiile făcute pot fi extinse asupra discursului oral real.

ELISABETH VAN DER LINDEN, *Les déterminants et leur acquisition dans trois langues : le français, le roumain, le néerlandais* (p. 197-213)

Determinanții și achiziția lor în trei limbi: franceză, română și neerlandeză

Rezumat

În acest articol explorez și compar rolul articolelor în limbile franceză, română și olandeză. Prezint scurt teoria expusă de Chierchia (1998) și Chierchia et al. (1999) privind diferența funcționării articolelor în limbile romanice și germanice și consecințele ei pentru achiziția articolelor. Discut câteva publicații în care sunt prezentate date care infirmă parțial această teorie. Apoi, pe baza unei comparații ale articolelor în cele trei limbi considerate aici, formulez o ipoteză privind învățarea lor în limbile respective de către copiii învățând limba maternă și adulții învățând o limbă străină. Această ipoteză postulează că articolele s-ar învăța cel mai repede în franceză și cel mai încet în olandeză. Datele din cercetări anterioare și date din cercetările mele recente confirmă parțial această ipoteză. Ele arată că procesul de achiziție a articolelor în limba maternă (mono- și bilingvă) urmărește un alt parcurs decât achiziția de către cei care o învață ca limba a doua sau străină. Copiii mici cunosc un stadiu de nefolosire a articolelor care nu se produce în procesul de învățare L2. În schimb, copiii par să nu aibă probleme cu achiziția genului în L1, spre deosebire de cei învățând L2, care fac multe greșeli în acest domeniu. Un caz aparte formează limba olandeză L1, unde și copiii au probleme cu achiziția genului. Propun că asta este cauzat de inputul în limba olandeză, care facilitează generalizarea genului masculin-feminin în detrimentul genului neutru. Rezultatele găsite în L2 confirmă ipoteza Full Transfer Full Access.

ELENA NEGOIȚĂ SOARE, *Aspects de la modalité épistémique en roumain et en français* (p. 215-231)

Aspecte ale modalității epistemice în română și franceză

Rezumat

Acest articol abordează problema frazelor modalizate cu *a putea*, pe de o parte, și cu prezumtiv, pe de altă parte, în română prin comparație cu franceza, care poate și ea folosi verbal modal sau o formă temporală cu valoare modală – viitorul. Se analizează într-o primă etapă diferența de interpretare între construcțiile cu *a putea* la perfect compus în cele două limbi: franceza manifestă o mai mare flexibilitate, admitând interpretarea epistemică în aceste construcții. În analiza propusă, diferența de interpretare decurge dintr-o diferență sintactică generală în structura frazei modalizate, aceea că modalele în română au construcții bi-propoziționale, selecționând un verb la conjunctiv. În construcțiile mono-propoziționale, româna admite uneori și această interpretare, dacă verbal subordonat este un inacuzativ, un

pasiv sau a fi cu un grup adjectival. Se ajunge astfel la ideea că interpretarea epistemică se bazează pe doi parametri: nivelul la care este inserat verbul modal și structura de ridicare. Aceiași parametri se pot identifica și în perifraza de prezumptiv, care împărtășește cu construcția cu verb modal interpretările epistemică și evidențială. Se susține ideea că rolul lui a fi în cele două construcții este același, de a declanșa ridicarea subiectului, păstrând interpretarea epistemică a unei construcții impersonale de bază.

MARINA PĂUNESCU, *Ethos* sophistique vs *ethos* socratique: deux scénarios pédagogiques (p. 233-247)

***Ethos* sofistic versus *ethos* socratic: două scenarii pedagogice**

Rezumat

Articolul își propune să analizeze modul în care situarea vorbitorilor în planul logosului poate fi revelatoare pentru două tipuri de profiluri etice: cel al sofistului și cel al filosofului. Etosul, în sensul poziționării, al raportării locutorilor față de cuvânt semnifică un anume fel de a fi: în lume, dar și față de celălalt. Buna dispoziție (fr. *bonne disposition*), ca orientare adecvată spre celălalt reprezintă astfel o primă condiție a intrării în dialog. La polul opus, controversa ascunde o carență a participării, i.e. o dispoziție inadecvată (fr. *mauvaise disposition*), sau nu pe deplin asumată, față de celălalt. În dialogul *Euthydemos*, acestor două situații le corespund două scenarii paideice diferite (și implicit două situații în planul cunoașterii): cel al lui Socrate, aparent mai puțin știutor, și cel al fraților sofști: Euthydemos și Dionysodoros, « atoateștiutori ». Înfruntarea dintre Socrate și sofști trădează astfel, dincolo de chestiunea pur pedagogică a scenariului educativ celui mai fecund, o confruntare de ordin epistemic: cea dintre opinie și cunoaștere.

Cuvinte cheie : *ethos*, dialog, controversă, întrebare, răspuns, cunoaștere, opinie, învățare.

LIANA POP, Sens procédural et contrastivité (p. 249-291)

Sens procedural și contrastivitate

Rezumat

Am sintetizat în acest articol constatările pe care le-am făcut în diverse studii referitor la sensul pragmatic de tip procedural, cel care este atașat, prin convenție, mărcilor pragmatice. Perspectiva este contrastivă și, pentru unele adjective, adverbe, verbe sau interjecții cu sens procedural, oferă câteva soluții de traducere din franceză în română, sau invers. Astfel, adjectivele zise mărci de aproximare categorială sau mărci de ajustare noțională (MAN), de tipul *bon, bien / bun; vrai / adevărat; absolut, parfait / perfect, curat* etc. dovedesc deosebiri minimale de la o limbă la alta, la fel și conectorii *donc / deci*, cu întrebuițări pragmatice foarte apropiate. Deosebiri importante se constată la echivalenții francezi ai adverbului așa din română, precum și la echivalenții români ai interjectivului *eh bien* din franceză. Pentru stabilirea echivalențelor, acolo unde am dorit să ne desprindem de soluția de comoditate a calculului lingvistic, existent și el (fr. *eh bien / rom. ei bine*), dar reductiv, am recurs la metoda identificării parcursurilor discursive tipice pentru *eh bien*, parcursuri care au revelat mărci echivalente surprinzătoare pentru operația de trecere de la fundal la prim-plan, tipică pentru *eh bien*. Am considerat necesară formularea sensului procedural în majoritatea cazurilor, acesta reprezentând criteriul de echivalare a mărcilor. În fine, pentru a înțelege mecanismele care duc la pragmatizarea unor cuvinte lexicale cum sunt adjectivele, adverbele și verbele, ne-am propus să sugerăm un răspuns la întrebarea „Ce sensuri se pragmatizează?”. Am limitat deocamdată studiul la cazul verbelor devenite mărci pragmatice, studiu care, în contrastivitate, poate da seamă de zonele pasibile de pragmatizare, de parcursuri similare sau diferite, ca și de grade distincte de pragmatizare de la o limbă la alta.

SANDA REINHEIMER RÎPEANU, Rom. Deja (293-304)

Roum. *deja*

Résumé

En rappelant la place qu'occupent les adverbes du type 'déjà' en tant qu'adverbes de phase, l'article s'occupe de la série qui exprime l'entrée de l'événement évoqué par le verbe dans sa phase de déroulement, série qui est formée dans les langues romanes occidentales par les continueurs du lat. *iam*. Vu que le roumain ne connaît pas de continueur du lat. *iam*, le roumain ancien dispose de moyens pour exprimer sa valeur (adverbes déictiques, *și* adverbial polysémantique). L'inadéquation de ces moyens explique l'emprunt au fr. *déjà*. Roum. *deja* coexiste avec l'emploi adverbial de *și* (qui connaît toute une série de contraintes d'utilisation), mais avec lequel il peut s'employer dans le même contexte, pour exprimer chacun une nuance différente.

MARIA ȚENCHEA, De *babel* à la (dé)babélisation : une nouvelle famille lexicale (p. 305-320)

De la Babel la (dé)babélisation : o nouă familie de cuvinte

Rezumat

În limba franceză au apărut o serie întregă de derivate cu prefixe și sufixe având ca bază radicalul Babel (cu referire la celebrul turn legendar), care compun o bogată familie de cuvinte, constituită recent; ansamblul lexical în discuție numără adjective (*babélique, anté-babélique, prébabélique, post-babélique, néo-babélique, non-babélique; babélien, anté-babélien, pré-babélien, post-babélien; babelesque, babélisé; babélisant*), substantive (*le babélien, les Babéliens, babélisme, babélisation, débabélisation*), verbe (*babéliser, se babéliser, débabéliser, rebabéliser*) și un adverb (*babéliquement*). Analiza se bazează pe un corpus oferit de Internet, dicționarele limbii franceze neînregistrând decât câteva formații lexicale mai vechi din limba literară (*babélique, babélien, babelesque, babélisme*).

IOANA VINTILĂ-RĂDULESCU, Preliminarii la un *Dicționar de termeni oficiali* din limba română actuală (p. 321-336)

Le projet d'un Dictionnaire des termes officiels de la langue roumaine

Résumé

L'auteur présente le projet d'un *Dictionnaire des termes officiels de la langue roumaine*, en cours d'élaboration à l'Institut de Linguistique de Bucarest près l'Académie Roumaine. Il s'agit des termes définis dans les lois adoptées en Roumanie à partir de 1990 et jusqu'à présent. En se fondant sur l'examen des dix premières lois publiées chaque année pendant cette période, l'auteur discute notamment de la nature et de la forme des termes définis dans les lois – en les comparant avec l'inventaire du *Dictionnaire explicatif de la langue roumaine* (DEX) –, ainsi que de la typologie de leurs définitions. Elle espère que ce dictionnaire pourra contribuer au progrès de la terminographie et de la lexicographie roumaines et intéresser un grand nombre d'usagers.